

Danuta Górecka
nauczyciel konsultant
Łódzkie Centrum Doskonalenia Nauczycieli
i Kształcenia Praktycznego

**SCENARIUSZ LEKCJI JĘZYKA POLSKIEGO
W SZKOLE PONADGIMNAZJALNEJ, GIMNAZJUM, W ÓSMEJ KLASIE SZKOŁY
PODSTAWOWEJ**

Temat: Gorzka refleksja nad światem, w którym dzieci nie mają dzieciństwa, w filmie *Kafarnaum* w reż. Nadine Labaki.

Cel ogólny:

- kształtowanie postawy współczucia i zrozumienia dla ludzi doświadczających ubóstwa i wykluczenia;
- rozwijanie wrażliwości moralnej i empatii uczniów.

Cele szczegółowe:

Uczeń:

- wzbogaca swoją wiedzę o problemach współczesnego świata (kryzys migracyjny, konsekwencje ubóstwa i niskiego standardu cywilizacyjnego w krajach rozwijających się na przykładzie Libanu);
- rozumie znaczenie pojęć – emigrant, imigrant, uchodźca;
- analizuje teksty kultury (film *Kafarnaum* w reż. Nadine Labaki);
- charakteryzuje bohaterów i ocenia ich postawy;
- formułuje hipotezy i wnioski interpretacyjne;
- dyskutuje na temat wybranych problemów społecznych, konsekwencji ubóstwa i społecznego wykluczenia;
- prezentuje wyniki pracy grupy;
- uczy się we współpracy.

Metody kształcenia:

- metoda hipotezy interpretacyjnej, pogadanka, dyskusja (z wykorzystaniem metaplanu);
- elementy modelu lekcji odwróconej (ang. *flipped classroom*)¹.

Formy pracy: zbiorowa, w parach i grupach.

Środki techno-dydaktyczne i materiały:

- arkusze papieru, mazaki, karteczki samoprzylepne;
- ew. rzutnik multimedialny, laptop z dostępem do internetu.

Czas trwania: 2 godziny lekcyjne.

Przebieg zajęć:

1. Rozmowa na temat realizatorów filmu oraz kontekstu społeczno-politycznego wydarzeń przedstawionych w *Kafarnaum*.

Uczniowie obejrzeni *Kafarnaum* przed lekcją. Zadanie młodzieży (do wykonania w domu) polegało na wypełnieniu KARTY PRACY (Załącznik nr 1). Nauczyciel rozpoczyna zajęcia, inicjując rozmowę na temat ustaleń, które zostały zapisane w KARTACH PRACY i, jeśli zachodzi taka potrzeba, uzupełnia spostrzeżenia uczniów swoim uwagami.

Warto na początku lekcji porozmawiać z młodzieżą o wrażeniu, jakie wywarł na nich film, uczuciach, które wzbudził, pierwszych spostrzeżeniach dotyczących *Kafarnaum*.

2. Określenie tematyki filmu.

Nauczyciel, korzystając z metody hipotezy interpretacyjnej², prosi uczniów, aby na kartkach jak najzwięźleż zapisali problemy (tematy), które, ich zdaniem, są obecne w filmie. Uczniowie, pracując w parach, otrzymują kilka minut, aby te problemy (tematy) sformułować. Dla ułatwienia i przyspieszenia tej czynności, można podać młodzieży pomocnicze formuły np.:

Film mówi o...
Moim zdaniem film jest...
Film odczytuję jako...
Sądzę, że reżyserka filmu...

---

¹ O tym sposobie pracy z młodzieżą można znaleźć informacje na stronie <http://www.ceo.org.pl/pl/szkolazklasa2zero/library/odwrocona-lekcja>

² Stanisław Bortnowski, *Jak uczyć poezji*, STENTOR, Warszawa 1998, s. 83-84.

Karteczki z „hipotezami interpretacyjnymi” nauczyciel zawiesza na tablicy, eliminując powtarzające się zapisy. Następny etap to weryfikacja „hipotez”. Uczniowie szukają uzasadnienia dla zgłoszonych problemów (tematów), odwołując się do filmu – np. do konkretnych wydarzeń przedstawionych w *Kafarnaum*, zachowania bohaterów, wypowiedzi postaci, ukazanych w filmie konfliktów... I w tym wypadku można podać uczniom pomocnicze formuły np.:

Tak sądzę na podstawie następujących wydarzeń...
Najbardziej znaczące dla zrozumienia filmu są sceny przedstawiające...
Uważam tak, ponieważ w filmie bohaterowie...

Uwaga! Jedynie karteczki z uzasadnionymi przez uczniów „hipotezami” pozostają na tablicy. Na pewno będzie ich kilka. Tę część zajęć można podsumować, zwracając młodzieży uwagę na to, że *Kafarnaum* nie jest filmem podporządkowanym jednemu tematowi, ale bogatym tekstem kultury, ukazującym złożoność świata, w którym żyją bohaterowie.

3. Sformułowanie tematu lekcji i omówienie celów zajęć.

Uczniowie otrzymują kartki z fragmentem wywiadu z Nadine Labaki. Lektura tej wypowiedzi pozwoli młodzieży zrozumieć, dlaczego film nosi tytuł *Kafarnaum* oraz skonfrontować problemy (tematy), które reżyserka chciała poruszyć w swoim dziele z tymi, które sformułowali uczniowie (Załącznik nr 2).

Nauczyciel zwraca uwagę młodzieży na słowa osoby przeprowadzającej wywiad: „Zdecydowałam jednak, że w centrum filmu znajdzie się dzieciństwo” i zapoznaje uczniów z tematem oraz celami dwugodzinnych zajęć. Cele lekcji zostają krótko objaśnione przez nauczyciela. Dobrze by było, aby zostały sformułowane w „języku uczniów” i zapisane na kartkach, które uczniowie mogą włożyć do zeszytów (Załącznik nr 3).

4. Analiza trudnych sytuacji, w jakich znajdują się bohaterowie filmu.

Nauczyciel wyjaśnia uczniom, że podczas tej części zajęć będą przyglądać się trudnym sytuacjom, którym sprostać muszą bohaterowie filmu – Zejn, jego siostra Sahar, mały Yonas oraz mała Syryjka z libańskiego bazaru. W dokonaniu analizy pomoże technika metaplanu (nieco zmodyfikowana dla potrzeb lekcji), który uporządkuje pracę uczniów i dyskusję w klasie. (Jeśli w klasie jest rzutnik multimedialny i laptop, można przypomnieć uczniom, jak wyglądali bohaterowie, prezentując odpowiednie kadry z filmu czy fotosy).

Klasa zostaje podzielona na 6 grup. Grupy I i II szukają odpowiedzi na pytanie: JAK POWINNO BYĆ? (Jak powinno wyglądać dzieciństwo bohaterów?).

Grupy III-VI zastanawiają się, JAK JEST? i analizują sytuację Zejna (grupa III), jego siostry Sahar (grupa IV), małej Syryjki (grupa V), małego Yonasa (grupa VI). Wszystkie zespoły otrzymują dyspozycje do pracy (Załącznik nr 4).

Po wyznaczonym czasie przedstawiciele grup referują wyniki swojej pracy. Nauczyciel podsumowuje efekty działań grupowych, wskazując na te wypowiedzi uczniów, które w syntetyczny sposób dały odpowiedź na pytania: JAK JEST? JAK POWINNO BYĆ?

5. Sformułowanie wniosków.

Kolejny etap pracy nad metaplanem to znalezienie odpowiedzi na pytanie: DLACZEGO NIE JEST TAK, JAK BYĆ POWINNO? (Dlaczego bohaterowie filmu nie mogą cieszyć się swoim dzieciństwem?). Uczniowie pracujący w zespołach otrzymują kartki, na których zapisują przyczyny takiego stanu rzeczy (na każdej kartce jedna przyczyna). Po kilku minutach nauczyciel prosi przedstawicieli grup o zaprezentowanie rezultatów pracy. Kartki z zapisanymi odpowiedziami na pytanie: DLACZEGO NIE JEST TAK, JAK BYĆ POWINNO? zawieszane są na tablicy. Nauczyciel podsumowuje ten etap pracy i prosi uczniów o sformułowanie wniosków wynikających z dotychczasowych rozważań na temat sytuacji dzieci w Libanie, w czym pomóc mogą następujące pytania:

- *Jakimi określeniami posłużycie się, aby scharakteryzować dzieciństwo bohaterów filmu?*
- *Czy ukazany w filmie okres ich życia można nazwać dzieciństwem? Uzasadnijcie swoją odpowiedź.*
- *Na kogo mogą liczyć mali bohaterowie filmu? Czy jacyś ludzie lub instytucje państwowe, religijne, organizacje pozarządowe mogą im pomóc? Czy dzieci mają jakieś prawa?*
- *Co czują bohaterowie? Z czym się muszą mierzyć?*
- *Dlaczego Zejn o swojej sytuacji mówi: „Żyję w piekle”?*
- *Jaka przyszłość czeka bohaterów? Jak, Waszym zdaniem, potoczą się ich losy?*
- *W jaki sposób doświadczenia z dzieciństwa mogą wpłynąć na ich dalsze życie?*

Na pewno młodzież zauważy, że sytuacja, w jakiej znaleźli się bohaterowie filmu, budzi ich gniew. Dotyczy to przede wszystkim Zejna, który postanawia pozwać swoich rodziców i oskarżyć ich o to, że dali mu życie. Nauczyciel prosi uczniów, aby dokładnie przyjrzeni się wydarzeniom w sądzie i odpowiedzieli na następujące pytania:

- *Przeciwko komu (czemu) buntuje się mały Zejn? Dlaczego bohater chce odrzucić dar życia? Czy jego gniew jest wymierzony tylko w rodziców?*
- *Jaką postawę zajmuje reżyserka wobec stron sporu? Czy osądza, ocenia bohaterów filmu?*
- *Jakie znaczenie ma fakt, że Nadine Labaki pojawia się w sądzie w roli obrońcy Zejna?*
- *Co, Waszym zdaniem, zdecyduje sąd? Co oznacza scena, w której sędzia odkłada teczkę z aktami sprawy Zejna na półkę regału, który wypełniony jest podobnymi teczkami.*
- *Jaką funkcję w filmie pełni proces sądowy? Zwróćcie uwagę na jego rolę w kompozycji filmu oraz na znaczenia, które ze sobą wnosi.*

Nauczyciel podsumowuje tę część zajęć:

Film jest bardzo pesymistyczny. Ukazuje ludzką nędzę, cierpienie dzieci, wykorzystywanie najsłabszych. Czy jednak można znaleźć w nim coś optymistycznego, coś, co daje nadzieję?

Chętni uczniowie w krótkich wypowiedziach odnoszą się do słów prowadzącego zajęcia.

6. Zadawanie ważnych pytań.

Nauczyciel stawia przed uczniami następujące zadania:

- *Wyobraźcie sobie, że jesteście na spotkaniu z reżyserką filmu Nadine Labaki. Przed Wami możliwość postawienia jej pytań dotyczących filmu Kafarnaum. O co zapytalibyście Nadine Labaki? Możecie pytać o sprawy, które po obejrzeniu filmu Was nurtują, niepokoją. (Warto, korzystając z rzutnika, pokazać młodzieży zdjęcia przedstawiające realizatorkę filmu Kafarnaum).*

Wybrani uczniowie po kilku minutach zgłaszają swoje pytania, które nauczyciel zapisuje na tablicy. Nie są one w żaden sposób komentowane czy oceniane, służą pogłębieniu refleksji nad obejrzanym filmem.

- *Film, jak to już ustaliliśmy, mocno oddziałuje na widza, uruchamia silne emocje, budzi sumienie, zmusza do zadawania ważnych pytań. Jakie pytania stawiacie sobie po obejrzeniu „Kafarnaum”? Zapiszcie je w zeszytach.*

Pytania odczytują jedynie ci uczniowie, którzy chcą się nimi podzielić z klasą. Nauczyciel, może uczniom przedstawić swoje pytania: *Jaki jest mój stosunek do uchodźców? Co mogę zrobić, aby ulżyć cierpieniu dzieci?*

Co mogę zrobić, aby uczynić ten świat lepszym?

7. Podsumowanie zajęć. Sprawdzenie stopnia osiągnięcia celów.

Nauczyciel podsumowuje lekcję, przypominając jej główne punkty i najważniejsze ustalenia. Odwołuje się do jej celów, które jeszcze raz wymienia, dziękuje uczniom za uczestnictwo w zajęciach. Udziela ustnej informacji zwrotnej na temat aktywności młodzieży i efektywności pracy grup. Uczniowie mogą podzielić się refleksjami na temat swojej pracy na lekcji, odpowiadając na pytania: *Jak Wam się pracowało? Z czego jesteście zadowoleni? Co Wam przeszkadzało w pracy na lekcji? Co należałoby poprawić, aby zajęcia przebiegały sprawniej?*

8. Objaśnienie pracy domowej.

Do wyboru:

- Napisz krótki komentarz do jednego z podanych cytatów:

Być człowiekiem to właśnie być odpowiedzialnym. To znać uczucie wstydu w obliczu nędzy, nawet tej nędzy, której nie jesteśmy winni.

Antoine de Saint-Exupéry (1900-1944)

Żaden człowiek nie jest samoistną wyspą; każdy stanowi ułomek kontynentu, część lądu. [...] Śmierć każdego człowieka umniejsza mnie, albowiem jestem zespolony z ludzkością. Przeto nigdy nie pytaj, komu bije dzwon: bije on tobie.

John Donne (1572-1631)

- Napisz krótki komentarz do wiersza Warsan Shire *Dom (2)*. Jakie problemy porusza ten wiersz? Kim jest podmiot mówiący, a kim bohaterowie wiersza? W czyim imieniu przemawia podmiot mówiący? Do kogo adresowany jest utwór? Jakie uczucia budzi? Co łączy ten utwór z filmem *Kafarnaum*?

Warsan Shire jest brytyjską pisarką, poetką, redaktorką i nauczycielką, urodzoną w Somalii. Jej wiersz znajdziesz na stronie:

<https://pismointer.wordpress.com/numery-archiwalne/nr-414-2017/warsan-shire-3-wiersze/>

Utwór zaczyna się słowami: *Nikt nie opuszcza domu chyba/że dom to paszcza rekina/ biegiesz do granicy/ tylko jeśli widzisz że biegnie całe miasto*

Załącznik nr 1

Właśnie obejrzelicie film *Kafarnaum* w reż. Nadine Labaki, Waszym zadaniem jest wypełnienie odnoszącej się do niego KARTY PRACY. Pomoże Wam to lepiej zrozumieć film i przygotować się do lekcji, podczas której będziemy zajmować się *Kafarnaum*.

KARTA PRACY

1. Film wyreżyserowała Nadine Labaki. Sporządź krótką notatkę na jej temat, korzystając z zasobów internetu (Nadine Labaki ma swoją stronę na Facebooku, jest obecna na Twitterze i Instagramie).

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Akcja filmu toczy się w Libanie. Gdzie znajduje się ten kraj? Z jakimi państwami graniczy? Ile ludzi go zamieszkuje?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. Wyjaśnij, korzystając z internetu, na czym polega kryzys migracyjny w Libanie. Jakie są konsekwencje tego zjawiska?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. Podaj znaczenie słów: emigrant, imigrant, uchodźca. Zwróć uwagę na różnice między tymi pojęciami.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

5. Wyjaśnij, czym jest *Konwencja o prawach dziecka*? Wypisz przykłady praw dziecka, które zostały w niej spisane.

.....
.....
.....
.....
.....

Załącznik nr 2

Dlaczego postanowiłaś zatytułować swój film „Kafarnaum”?

Ten tytuł pojawił się sam, poza moją świadomością. Kiedy zaczęłam pracę nad filmem, mój mąż Khaled zasugerował, że powinnam wypisać wszystkie tematy, które chciałam w nim poruszyć – wszystkie moje obsesje – na tablicy stojącej pośrodku naszego pokoju. Jakiś czas później, patrząc na tę tablicę, powiedziałam Khaledowi: te wszystkie wątki to prawdziwe capharnaüm (z łaciny: miejsce pełne będących w nieładzie przedmiotów). Ten film będzie capharnaüm.

Które tematy pojawiły się na tablicy jako pierwsze?

Nielegalni imigranci, wykorzystywanie dzieci, robotnicy imigranci, kwestia granic i ich absurdalności, to że potrzebujemy świstka papieru by udowodnić że żyjemy, rasizm, strach przed innymi, obojętność wobec *Konwencji o prawach dziecka...*

Zdecydowałaś jednak, że w centrum filmu znajdzie się dzieciństwo...

Pomysł, by zbudować film wokół kwestii złego traktowania dzieci, pojawił się już na początku tej burzy mózgów. Był on konsekwencją sceny, która złamała mi serce. Wracalam z przyjęcia, gdzieś o pierwszej w nocy i kiedy stałam na światłach, zobaczyłam przez okno samochodu żebrzącą na ulicy kobietę, a w jej ramionach na wpół śpiące dziecko. To, co uderzyło mnie najmocniej to to, że dziecko nie płakało, chciało po prostu spać. Obraz jego zamykających się oczu nie chciał mnie opuścić. Kiedy dojechałam do domu, musiałam coś z nim zrobić. Narysowałam twarz dziecka wykrzykującego w stronę dorosłych pretensje za sprowadzenie go na świat, na którym pozbawione jest wszelkich praw. Od tej chwili prace nad scenariuszem *Kafarnaum* nabrały tempa. Dzieciństwo stało się punktem wyjścia, bo to jest ten moment, który kształtuje całą resztę naszego życia. [...]

<http://pliki.gutekfilm.pl/Filmy%202019/Kafarnaum/KAFARNAUM%20pressbook.pdf>

Załącznik nr 3

(Cele sformułowane w „języku uczniów”). Na dzisiejszej lekcji:

- wzbogacimy swoją wiedzę o życiu ludzi w kraju rozwijającym się (Libanie);
- będziemy analizować i interpretować film *Kafarnaum*;
- wyjaśnimy, na czym polegał dramat dzieci doświadczających ubóstwa i pozbawionych swoich praw;
- zastanowimy się nad naszą postawą wobec problemów społecznych ukazanych w filmie.

Załącznik nr 4

Grupa I i II

Wasze zadanie to znalezienie odpowiedzi na pytanie: **JAK POWINNO BYĆ?** (*Jak powinno wyglądać dzieciństwo bohaterów?*) Zastanówcie się:

- Dlaczego dzieciństwo jest tak ważnym okresem w życiu człowieka?
- Co oznacza wyrażenie „szczęśliwe dzieciństwo”?
- Jakie prawa mają dzieci (skorzystajcie ze swoich KART PRACY, w których wyjaśnialiście, czym jest *Konwencja o prawach dziecka*).

Grupa III, IV, V, VI

Wasze zadanie to znalezienie odpowiedzi na pytanie **JAK JEST?** (*Jak wygląda dzieciństwo bohaterów?*) Zastanówcie się:

Grupa III – ZEJN

- *Czym zajmował się Zejn, mieszkając w rodzinę? Czy miejsce to można nazwać domem?*
- *Dlaczego porzucił swoją rodzinę?*
- *Czego doświadczył podczas swojej wędrówki? Jak sobie radził z trudnościami? Czy ktoś mu pomagał?*
- *Jakie miał marzenia?*
- *Dlaczego zdecydował się oddać Yonasa handlarzowi Aspro?*
- *Dlaczego ranil nożem człowieka?*
- *Jak oceniacie głównego bohatera filmu?*

Grupa IV – SAHAR

- *Czym zajmowała się Sahar? W jakich warunkach żyła? Czy chodziła do szkoły?*
- *Jakie były jej relacje z Zejnem?*
- *Dlaczego rodzice postanawiają oddać ją Assadowi? Co oznacza dla niej ten związek?*
- *Dlaczego Sahar umarła?*
- *O czym nam mówi historia Sahar? Czy dzieci w tym świecie miały jakieś prawa?*

Grupa V – MAŁA SYRYJKA

- *W jakich okolicznościach Zejn spotyka dziewczynkę? Co o niej wiemy?*
- *Czym zajmuje się dziewczynka?*
- *Jakie ma marzenia? Dlaczego chce wyjechać z Libanu?*
- *Co oznaczają jej słowa: „dzieci w Szwecji umierają w sposób naturalny”?*
- *Co wiecie o sytuacji Syryjczyków w Libanie?*

Grupa VI – YONAS

- *W jakiej sytuacji znajdowała się matka Yonasa? W jakich warunkach mieszkała? Gdzie pracowała?*

- *Jak układały się relacje między Zejnem a Yonaselem?*
- *Co groziło Yonasowi ze strony Aspro?*
- *Czego doświadczył Yonas po zniknięciu matki?*
- *Która ze scen filmowych przedstawiających Yonasa jest, Waszym zdaniem, najbardziej przejmująca? Uzasadnijcie swój wybór.*

Czas przeznaczony na wykonanie zadania to 10 minut.